

Η τέχνη ως θεραπεία

Alain
de Botton

John
Armstrong

Η τέχνη ως θεραπεία

Alain
de Botton

John
Armstrong

Μετάφραση: Αντώνης Καλοκύρης

Ποια η χρησιμότητα της τέχνης;

Ο σύγχρονος κόσμος θεωρεί την τέχνη πολύ σημαντική – σχεδόν όσο και το νόημα της ζωής. Αποδείξεις αυτής της ιδιαίτερης αντιμετώπισης συναντάμε στη δημιουργία νέων μουσείων, στη διοχέτευση σημαντικών κρατικών κονδυλίων στην παραγωγή και παρουσίαση της τέχνης, στην επιθυμία που επιδεικνύουν οι θεματοφύλακες της τέχνης να ενισχύσουν την πρόσβαση στα καλλιτεχνικά έργα (ειδικά προς όφελος των παιδιών και των μειονοτήτων), στο κύρος που φέρει η πανεπιστημιακή θεωρία της τέχνης και στις υψηλές εμπορικές αποτιμήσεις της αγοράς έργων τέχνης.

Ωστόσο, η επαφή μας με την τέχνη δεν μας ικανοποιεί πάντοτε απόλυτα. Κατά καιρούς εγκαταλείπουμε εξαιρετικά αξιοσέβαστα μουσεία νιώθοντας απογοήτευση ή ακόμα και μία αίσθηση σύγχυσης ή ανικανότητας, απορώντας για ποιον λόγο δεν βιώσαμε τη μεταμορφωτική εμπειρία που αναμέναμε. Είναι φυσικό να κατηγορούμε τον εαυτό μας, εικάζοντας ότι το πρόβλημα έγκειται στην προσωπική μας έλλειψη γνώσης ή στη συναισθηματική μας ανεπάρκεια.

Το συγκεκριμένο βιβλίο υποστηρίζει ότι το πρόβλημα δεν εντοπίζεται πρωτίστως στο εκάστοτε άτομο. Οφείλεται στον τρόπο με τον οποίον η τέχνη διδάσκεται, πωλείται και παρουσιάζεται από το κατεστημένο της. Από τις αρχές του εικοστού αιώνα, η σχέση μας με την τέχνη έχει αποδυναμωθεί εξαιτίας της βαθύτατης θεσμικής διστακτικότητας να τεθεί επί τάπητος το ζήτημα της χρησιμότητας της τέχνης. Πρόκειται για έναν προβληματισμό που, μάλλον άδικα, έχει καταλήξει να θεωρείται επιπόλαιος, αβάσιμος και ελαφρώς αγενής.

Το απόφθεγμα «η τέχνη για την τέχνη» υπονομεύει ευθέως την ιδέα ότι η τέχνη χρησιμεύει σε οτιδήποτε ιδιαίτερο, καθιστώντας το υψηλό κύρος της μυστηριώδες – και ευάλωτο. Παρά το κύρος της, η σημασία της τέχνης συχνότερα εικάζεται παρά δικαιολογείται. Η αξία της θεωρείται θέμα κοινής λογικής. Πρόκειται για γεγονός εξαιρετικά λυπηρό, τόσο για τους φιλότεχνους όσο και για τους θεματοφύλακες της τέχνης.

Άραγε η τέχνη δεν υπηρετεί κάποιον σκοπό ικανό να εξηγηθεί με απλούς όρους; Η τέχνη μπορεί να αποτελέσει εργαλείο και οφείλουμε να επικεντρωθούμε περισσότερο στο τι είδους εργαλείο είναι – και πώς μπορεί να μας χρησιμεύσει.

Η τέχνη ως εργαλείο

Όπως συμβαίνει και με τα υπόλοιπα εργαλεία, η τέχνη έχει τη δύναμη να ενισχύει περαιτέρω τις ικανότητες με τις οποίες μας προίκισε η φύση. Η τέχνη αντισταθμίζει συγκεκριμένες εγγενείς αδυναμίες μας, που στη δεδομένη περίπτωση σχετίζονται περισσότερο με το μυαλό παρά με το σώμα, αδυναμίες που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως ψυχολογικές.

Το συγκεκριμένο βιβλίο υποστηρίζει ότι η τέχνη (κατηγορία που περιλαμβάνει και τα έργα βιομηχανικού σχεδίου, αρχιτεκτονικής και χειροτεχνίας) αποτελεί θεραπευτικό μέσο ικανό να βοηθήσει στην καθοδήγηση, την ενθάρρυνση και την παρηγορία των θεατών της, επιτρέποντάς τους να βελτιώσουν τον εαυτό τους.

Κάθε εργαλείο αποτελεί προέκταση του σώματος και επιτρέπει την πραγμάτωση μιας επιθυμίας, με τη χρήση του να καθίσταται αναγκαία εξαιτίας κάποιας έλλειψης της φυσικής μας υπόστασης. Το μαχαίρι καλύπτει την ανάγκη μας –και ταυτόχρονα την ανικανότητά μας– να κόβουμε. Το μπουκάλι καλύπτει την ανάγκη μας –και ταυτόχρονα την ανικανότητά μας– να μεταφέρουμε νερό. Προκειμένου να ανακαλύψουμε τη χρησιμότητα της τέχνης, οφείλουμε να αναρωτηθούμε τι έχουμε ανάγκη –αλλά δυσκολευόμαστε– να πραγματοποιήσουμε με το μυαλό και τα συναισθήματά μας. Σε ποιες ψυχολογικές αδυναμίες μπορεί να βοηθήσει η τέχνη; Εντοπίσαμε επτά αδυναμίες, άρα και επτά χρήσεις της τέχνης. Φυσικά υπάρχουν και άλλες, οι συγκεκριμένες όμως μοιάζουν από τις πλέον πειστικές και κοινές.